

Evaluaziun dals experts

■ (cp) Dapi l'onn da scola 2007/08 vegnan las emprimas scholaras ed ils emprims scolars dal territori rumantsch alfabetisads en la lingua da standard rumantsch grischun. L'institut da plurilinguitad da l'Universitad da Friburg e da la Scola auta da pedagogia da Friburg ha survegnì l'incumbensa d'evaluar las cumpetenzas linguisticas da las scholaras e dals scolars.

Ultra da las vischnancas da pionier da l'onn da scola 2007/08 (Val Müstair, Surmeir sco er Trin, Laax e Falera) èn er vegnids fatgs tests en classas da cumparegliaziun, nua ch'i vegn alfabetisà en ils idioms (lieus da scola Scuol, Zernez, Samedan, Silvaplana, Trun, Mustér e Vella).

Il studi s'exprima davart ils suandants aspects parzials:

- cumparegliaziun da las classas da pionier cun las classas d'idiom l'onn 2009 (al cumenzament da la 3. classa) en las abilitads leger e scriver;
- cumparegliaziun da las classas da pionier cun las classas d'idiom l'onn 2010 (al cumenzament da la 4. classa) en l'abilitad discurre;
- cumparegliaziun da las classas da pionier cun las classas d'idiom l'onn 2011 (a la fin da la 4. classa) en las abilitads leger e scriver;

– svilup entaifer las classas da pionier tranter l'onn 2009 e l'onn 2011 en las abilitads leger e scriver;

– cumparegliaziun da las 4. classas en las vischnancas da pionier avant l'introduziun dal rumantsch grischun (l'onn 2009) cun la situaziun suenter l'introduziun dal rumantsch grischun (l'onn 2011) en las abilitads leger e scriver.

Per la fin da la 4. classa mussa il studi ch'ils resultats en las abilitads leger e scriver èn bunamain identics en las vischnancas d'idiom ed en las vischnancas da rumantsch grischun. Entaifer las 4. classas da las vischnancas da pionier ha la midada da l'idiom al rumantsch grischun g'ì in effect positiv en las abilitads numnadas. En l'abilitad discurre sa chattan ils resultats da las classas da pionier en media in pau sut las classas d'idiom.»

Il studi po vegnir consultà en l'internet sut la suandanta adressa:
www.avs.gr.ch/Projects/RumantschGrischun

Vincent Augustin

Heinrich Berther

Domenic Toutsch

Maria Cadruvi

Differentas modas d'interpretar ils resultats

Reacziuns a l'evaluaziun dal studi davart il rg en scola

DA FLURIN ANDRY / ANR

■ Davart ils resultats dal studi da l'Institut plurilinguitad da l'Universitad da Friburg s'expriman cusseglier guvernativ Martin Jäger ed il president da la Lia Rumantscha Vincent Augustin. A pled vegnan però era Maria Cadruvi da la Pro rumantsch, la quala s'engascha per il rumantsch grischun (rg) sco lingua d'alfabetisaziun, ed ils copresidents da la Pro idioms Heinrich Berther (Surselva) e Domenic Toutsch (Engiadina).

El na saja betg surprais dals resultats dal studi e cuntent che tuttas duas variantas d'instrucziun mainian a buns resultats, di Martin Jäger, «cun scriver rumantsch han cuntanschì las scolas cun rg megliers resultats che en las scolas idiomáticas – igl è pussaivel che quai saja il cas era causa ils megliers meds d'instrucziun.» Ch'ils uffants en las scolas idiomáticas èn sco ch'el cuntinuescha però sin pli aut niveau che lur collegas cun il rg na'l surprena er betg: «Cun mo ina varianta èsi pli simpel da scriver, per dis-

curre dentant èsi pli difficil, causa ch'ils uffants èn confruntads cun duas variantas.» Per il mument na pon ins a ses avis betg dir tgenina varianta che saja meglra, di il cusseglier guvernativ. La politica na sto a ses avis betg reagir a quest studi, «quai avess ella stui far mo, sch'igl existissan grondas differenzas». I saja uss d'avair pazienza ed observar l'ulteriur svilup, concluda Jäger.

«Proceder sco previs u turnar tar il concept Haltiner?»

I saja uss la dumonda co proceder, di Vincent Augustin, «quai n'è betg insatge ch'ils scienziads a Friburg han da definir, mabain la politica grischuna.» El menziuna che las vischnancas sajan cumpetentas da tscherner lur lingua d'instrucziun: «Sch'ins pensa a la situaziun che Castrisch e Sevegin han mardi saira decidi da turnar a la scola idiomática e che auters lieus studegian era da turnar tar l'idiom sto il chantun decider sch'el vul cuntinuar a la lunga cun il project rg en scola u betg. El sto decider, sch'ins vul

mantegnair il rg sco lingua d'alfabetisaziun u applitgar il rg, sco previs tar il concept Haltiner, pir sin il stgalim superiur.» Maria Cadruvi è d'auter avis.

«Rg funcziuna sco lingua d'alfabetisaziun»

Tenor ella mussa l'evaluaziun dal studi cler e bain ch'il rg funcziuna sco lingua d'alfabetisaziun: «Uffants ch'emprandan davent da l'emprima classa a leger e scriver rg fan progress en rg – gist uschè bain sco quai ch'uffants che vegnan alfabetisads en l'idiom fan progress en l'idiom.» La differenza è tenor ella che a la fin da la scola hajan ils «uffants dal rg» ina meglra clav en maun: «Ina clav interrumpantscha per leger e scriver tuts il medem rumantsch, il rg, quella lingua che rinforza e sviluppa cun ses grond vocabulari era ils idioms», è Maria Cadruvi persvasa.

«Studi mussa l'impurtanza da l'ambient rumantsch»

A l'avis da Heinrich Berther examine-

scha il studi la chausa en discussiun mo da maniera fitg punctuala: «Igl è damai dad esser fitg precaut en quai che riguarda ils resultats e cun als interpretar.» Il studi mussa dentant bain quant impurtanta che la lingua saja en famiglia ed en vischnanca per cuntanscher pli tard ina buna cumpetenza linguistica: «E quai è cleramain l'idiom.» Domenic Toutsch menziuna la constataziun dals scienziads che la cumpetenza en scrit era tar ils scolars da 4. classa pli gronda en rg che en l'idiom: «Quai na fa star stut, sch'ins pensa ch'ils meds d'instrucziun vegnan producids mo pli en rg, ils auters magisters han da lavurar cun meds antiquads e senza fegls da lavur attractivs.» El cite-scha or dal studi ch'i saja impurtant e necessari da tadlar tge che la maioritad dals Rumantschs veglia avant che decider en tge direcziun ch'ins gjaja: «Castrisch e Sevegin han mussà mardi saira ch'els na van d'accord cun il rg sco lingua d'alfabetisaziun», di Domenic Toutsch, «er autras vischnancas vegnan a turnar tar l'idiom.»